

velo iz domačega življenja ali za najlepšo povest, osnovano na podlagi domače zgodovine, 2. za naj boljši sostavek narodopisen ali krajopisen in 3. za najboljši sostavek iz naratoroznanstva); le manjka nam takega mecenata, kateri bi bil pripravljen darovati kaj v povzdigo domačega slovstva. Pa tudi to se da doseči z združeno močjo. Zatorej se tudi obračamo do vseh rodoljubnih Slovencev, katerim je v resnici mar čedalje lepši razcvet naše literature, s ponižno prošnjo, da nam blagovolijo tudi v tej zadevi dobrovoljno na pomoči biti. Le tako se bo dala postaviti terdna podlaga lepoznanškemu listu. Naj torej vsi, ki so volje v ta žlahni namen kaj malega v denarjih na altar domovine položiti, saj do 15. oktobra t. l. ali podpisanemu ali čast. gg. vrednikoma „Novic“ ali „Slov. Prijatla“ na znanje dati blagovolijo, koliko bi bili pripravljeni darovati, da se gori omenjene darila razpisati morejo. Gotovega dnarja sedaj še ni treba pošiljati, ampak še le tedaj, kader bodo gg. razsojevalci določili, katerim sostavkom, naj se podelé razpisane darila. Imena vseh podpornikov se bodo razglasile po „Novicah“ in po „Slov. Prijatlu.“

Kakor hitro bo zadosti dnarja podpisanega, bomo naprosili gospod dr. Bleiweis-a, vrednika „Novic“ v Ljubljani, gosp. Cigale-ta, vrednika deržavnega zakonika, na Dunaji in g. Einspielerja, vrednika slov. Prijatla v Celovcu, da določijo, pod katerimi pogoji naj se razpišejo darila, in potem tudi razsodijo, kateri sostavki naj se obdarujejo. Le tako bo nam v sedanjih okoliščinah mogoče osnovati beletrističen časopis in ga ohraniti morebiti še mnoge leta v korist in blagor domovini. Sezimo si vzajemno v roke, da se bo čedalje lepše in veseliše razcvetala domača literatura.

V Lešah 10. septembra 1857.

Anton Janežič,

c. k. učitelj slov. in nemškega jezikoslovstva
na višji realki v Celovcu.

Jezikoslovna drobtinica.

Od kod beseda „uzem“.

Pisal sem bil opisovaje navade Bistričanov, da tukaj velikonoč „uzem“, kakor Hervatje „Vazam“ imenujejo. Takrat sem rekel, da ta beseda toliko pomenjuje, kakor konec zime. Ko sem pa to nekoliko bolje premislil in se z nekim učenim Slovencom posvetoval, sem previdil, da to nikakor biti ne more. Praeposicia uz pomenjuje toliko kakor nemški „empor“, „uzdigniti“ = „emporheben“. — Glagol jeti, jmem pa se samo v sostavah rabi: „najeti, najmem“, „prejeti, prejmem“, „zajeti, zajmem“. —

Iz glagola uzjeti je substantiv „uzjem“, kakor iz prejeti „prejem“; j se pa izpušča, tedaj ostane uzem, kar toliko pomenjuje, kakor „Emporhebung, Auferstehung.“

Bile, sedmošolec.

Ozir po svetu.

Dairi, japonski papež.

Japanezom zapoveda posveten „glavar“, Kubo imenovan. Ta je samovlasten in nasledljiv knez (car) in stanuje v mestu Jeddo na Nifon-skem otoku. — Zraven tega cara pa v tej deželi še druga oseba posebno slovi, namreč Dairi, duhovni glavar ali japonski papež, kteremu ljudstvo še večjo čast daje, kakor pa caru. Dairi-ja imajo, kakor Boga. Vse, česar se on dotakne je sveto; on nikdar ne umerje, temuč samo včasih svojo dušo ponovi. Dairi stanuje v Kio ali Miako-tu, ki je zraven Jeddo največje mesto japonskega kraljestva in čez 500.000 prebivavcov šteje. Tu ima zelo krasno poslopje; njegovo dvoranstvo je 22.000 duhovnov, kateri morajo v 4000 cerkvah tega velikega mesta službo Božjo opravljati. Ljudstvo Dairi-ja nikdar pred oči ne dobi in vsakega s smertjo kaznujejo, kateri se prederzne

pravo ime živega Dairi-ja izgovoriti. Razun njegovega dvoranstva in najvišjega carevega uradnika ne sme nikdo k njemu. Le enkrat vsako leto ide v neko galerijo, ki je tako narejena, da ljudstvo le njegove noge gledati zamore, in ako hoče na vertu svojega zlo začuvanega poslopja čisti zrak vživati, se morajo vsi oddaljiti, preden ga duhovni na svoje rame vzamejo in na vert nesejo, kajti zemlje se ne sme nikdar dotakniti. Dairi-jev rod nikdar neodmerje; ako nima otrok, dobi iz nebes sinčka, t. j. dete iz najslavnejšega roda v celem carstvu najdejo pod drevesi poleg poslopja položeno. Dairi ima tri ministre in sme devetkrat devet žen imeti; obleko mu smejo le čiste device šivati in jestvine se mu vsikdar dajejo v novih posodah, ktere potem potarejo. — Dne 1. julija 1856 je pred sedanjim vladajoči Dairi zbolel, drugi dan mu je bilo huje in ko so 3. julija zapazili, da mu smert ne bo več dolgo prizanašala, so šli duhovni v svoje cerkve in so ljudstvu naznanili, da se je Dairi zavezal s 7 velikimi bogovi nebes in da bode v naročji največjega teh bogov „Tea-Sio-Dai-Tsin-a“, svojo dušo ponovil. Potem so se počele molitve in ko so te končali, so duhovni oznanili: zdaj sme ljudstvo v Dairi-jevo poslopje, da vidi častitega svojega najvišjega duhovnega glavarja. Nato je na kupe ljudstva v Dairi-jevo poslopje hitelo. Dairi je počival na svitačni postelji; oblečen je bil v belo haljino in obraz mu je zakrival redek pajčolan. Duhovni so mu z dišečim tamjanom kadili in na glas molili. 5. julija ob devetih pred poldnem je Dairi umerl. Ko je dihati nehal je višji duhoven njegovo roko vzdignil kviško v znamenje, da je Dairi umerl, da je njegova duša k bogom odšla, odkodar pa se naskorom sopet bode vernila. Vse tiho je potem bilo. Za kakošnih deset minut je pokril višji duhoven mrtvo Dairi-jevo truplo z velikim belim zagrinjalom; kratko potem je djal zagrinjalo zopet vstran in vidili so namesti še ravno nmerlega človeka družega prejšnemu podobnega in življenja polnega. Ta je vstal, stopil iz postelje, šel pred nek oltar in blagoslovil ljudstvo, ktero je veselja zvan sebe bilo. — Duhovni so umetno na mesto umerlega Dairi-ja njegovega sina in naslednika vrinili, kar pri smerti vsakega Dairi-ja ponavljajo, in k čemur jim mnogo pripomore terdna vera ljudstva in preproge, s kterimi je svitačna postelja od vseh krajev zakrita. Telo umerlega Dairi-ja so duhovni ponoči prenesli v Ycie-nsko cerkev in tamo sožgali. Kdor bi se prederznil, v to cerkev stopiti, bi ga oskrunjavca hrama božjega živega sožgali. 7. julija se je novi Dairi, skerbno zagernjen in od vseh duhovnov obdan, peljal skoz celo mesto na vozu, kterega je 100 belcov vlekle. Vse je padalo na obraz in ga molilo kakor Boga. Nikdo se ni podstopil delati, vse je praznovalo, vsi zaperti so bili oprosteni in vse kaznovavne pravde so bile uništene. Iz „F. J.“ Tonekov.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Brešč na Štajarskem. 10. dan t. m. — Ker „Novice“ marsiktero nesrečo od pogorelcov na znanje dajejo, naj mi dovolijo treh pogorelcov nesrečo popisati. Od desete do dvanajste ure ponoči 7. dan t. m. so trije kmetje v Mostnah (Brückle) pol ure od Brežč (Rann) namreč: Žabkar, Drugovič in Špular pogoreli. Vse je že spalo, samo čuvaj, ki je hodil po ulicah in uro oznanoval, je narpred ogenj zagledal in komaj ljudi iz spanja zbudil, sicer bi bili vsi zgoreli. Iz spanja zbudjeni in od ognja prestrašeni so komaj živino iz hlevov izgnali, družega blaga niso mogli nič oteti, in tako jim je čisto vse pogorelo, hiše, hlevi, podi, obleka, žito, predivo, kerma, vozovi, plugi, brane, z eno besedo vse, da družega ni viditi, kakor tri peči; ker je vse leseno in s slamo pokrito bilo, je vse do tal pogorelo. Še večja nesreča bi bila, če ne bi bili ljudje iz Brežč z gasivnico, iz Čateža in družih vasi na pomoč prihiteli, da so druge strehe, ki so se že v nemale, z gasivnico in škafi polivali, da se niso vžgale. Ti trije gospodarji s njih dru-

žino so resnično usmilenja in pomoči vredni, ker so po nedolžnem ob vse svoje premoženje in stanje prišli, ker si niso mogli nič živeža oteti. Nekterim so še dnarji zgoreli, in tako so prisiljeni druge dobrotljive ljudi milošnje prositi. Ker jim je vse pogorelo, da je njih škoda na 10.000 fl. cenjena, se vé, da ne bodo toliko dobili, da bi si zopet hiše, hleve, pode in druge reči napravili. Ker niso bili za-varovani, je njih nesreča še večja. Ker so taki reveži, jih perporočam usmiljenim in dobrotljivim ljudem, če jim zamore kdo kaj pomagati, naj bo v dnarjih ali v obleki, s platnom ali predivom ali v družih rečeh. Saj nesrečni pogorelec vse za dobro vzame, kar mu kdo dá. V Ljubljani naj dobrot-niki gospodu vredniku „Novic“ svoje darove izročijo, po drugih krajih naj jih svojim gospodom fajmoštrom pošljejo, bližnji naj jih gospodu fajmoštru Francu Smoliču v Dobrovi dajo, da bo vse po pravici razdeljeno. Ker se le-tos povsod slaba letina zavolj dolge suše kaže, ni upati, da bi ti reveži samo po bližnjih krajih veliko dobili; zato se tudi na daljne kraje prošnje pošljejo, da bi se jim pomagalo. Lepo, lepo prosijo vbogajme! Zagorc.

Iz Ljubljane. 15. sept. Njeno c. k. Veličanstvo, Ce-sarica Maria Ana so pogorelcom v Lašicah 300 fl. pre-milostljivo podarili. — 10. t. m. so Nj. ekscelencija gosp. deželni poglavar čast. gospod profesorju Metelko-tu od cesarja podeljeni zlati križec z veliko slovesnostjo na persi pripeli.

Novičar iz raznih krajev.

Nj. c. k. apost. Veličanstvo, Cesar, so Nj. c. k. Viso-kosti, nadvojvodu Albrehtu, general-governerju na Oger-skem Najvišje ročno pisanje poslali, s katerim spoznavajo, da so Jim vsi narodi in povsod zvesto vdanost in resnično lju-bezin skazovali, in da so z dovoljnostjo vidili, da dežela ročno v vsem napreduje. Izrekli so dalje presvitli Cesar, da se nadjajo, da se bo to napredovanje v vsih ozérah ohranilo; da bodo s terdnim sklepom se dosedanjih pravil vlade krep-ko držali in želé, da bi to povsod spoznali, zlasti pa ce-sarski služabniki se natanko po tem ravnali. Pri tem pa — pišejo — bo vedno moja skerb, da se različnim narodom še dalje njih narodna vlastitost ohrani in na njih jezik po spodobnosti gleda. — V kupčiji se dobiva papir iz tabako-vih štibelj in rebric narejen, ki se dá po barvi in duhu spo-znati, iz česa je izdelan. C. k. ministerstvo je razsodila, da ima tako papir kot izdelek iz tobaka veljati in da je ž njim pri vvožnji enako ravnati, kakor s tobakom. — Načert nove obertnijske postave je gotov in je sedaj pri der-žavnem svetovavstvu. Prijatli nepogojne obertnijske prostosti bodo tako malo z njo dovoljni kakor uni starega obertnij-skega kopita. Zvedenci vsih deželá, kateri sedanje razmére spoznajo, jo bodo pa gotovo z veseljem sprejeli. — Popi-sovanje, od Nj. Veličanstva zaukazano, se bo začelo pri-hodnji mesec v celem cesarstvu. — Na Dunaji živi 579.457 ljudi. Po takem je Dunaj četrto véliko mesto v Evropi, ker ima London 2.363.141, Pariz 1.174.346, Carigrad 786.990, Petrograd pa le 532.241 prebivavcov. — Na Oger-skem znese vsa odškodnina za odvezo zemljiš 117.497.000 gold., katerih spada na posestnike 109 milijonov 842 tavžent, na duhovne posestva pa 7 milijonov 655 tavžent gold. — Sveti Oče papež so, zvedši, kake svečanosti pripravljajo Njim v čast, svojemu prvemu ministru, kardinalu Antoneli pisali, da jih gine tolika vdanost in ljubezin, pa da vendar prav serčno želé, da bi si zavoljo Njih Rimci toliko stroškov o času revšine in sile na glavo ne nakopavali. Naj-več veselja bi jim naredili, če bi ubogim milih darov raz-delili. Pa prepozno je že bilo, tej želji sv. Očeta vstreči, ker je bilo že vse za slovesno sprejetje Njih Svetosti do-delano. Ubogi so pa vendar tudi še enkrat toliko milih da-rov prejeli, kakor jim jih je bilo spervega namenjenih. —

V Azii je cela karavana s 400 ljudmi in 1700 velbljudi v pušavi strašno poginila. Zašli so namreč v pušavi, vode in hrane jim je zmanjkalo, tako, da so ljudje in živina žeje mreti začeli. Ponudili so se trije Arabi za 20.000 piastrov karavano naprej spraviti. Ko so se nekteri popotniki, ki so jih spremili, v prvem arabskem stanu pogojevali, planejo tolovaji čez une, ki so v pušavi ostali, in vzamejo vse, bla-go in velbljude in gotovino. Ceni se vsa škoda na 5—6 milijonov piastrov. Zavoljo tega je prišlo v Bagdadu več kupcov čisto na beraško palico.

Svetega Mihela vaga.

Svet Mihael, ki vago ima,
En dan vaguje rajnce,
Ko ravno prvič kolera
Je pobirala Krajnce.

Katerega na vago dé,
Ga greh li doli tlači;
O vsacem dosti satan vé,
Se zasmehljivo pači.

Rogat merčes je svoje gnal,
Veselo zavolj zmage,
Zbor angelj-varhov je ostal
Prepaden zraven vage.

Začel je Rafael tako
Otožno govoriti:
Bogu se smili! kaj je to? —
Pa saj se ni čuditi!

Saj vémo kaj godi se vse,
Ko hodimo po sveti,
Kaj človek vés priprost počne,
Kaj satan sam si speti.

Žalvavce Rafael je zbral,
Da ž njimi gré pred Boga;
Bogu je milo tožil, djal:
Prižene nas nadloga.

Oh Oča! ti usmili se
Objoka vredne zemlje;
Strašno je, kakor doli gré,
Vse satan nam odjemlje.

Ob svet'ga Petra rimski stol
Dolg jezik on otresa.
Na tvoje pazi, kakor skol
Na ptice iz drevesa.

Kjerkoli pelje kaka pot,
Jih cele trume vjame;
Poredne kerčme so povsot
Njegove lovske jame.

Pristudil je bivavcom koč
Oblek blago domače;
Le žlahna je že sploh rekoč
Obleka za berače.

Kaj pride iz pijanosti?
Kaj lišpa zna obleka?
Ni treba meni praviti,
Poznamo ga, človeka.

Celó na božje pota gré
Peklenšek sam rogati,
Odpustek opisati vé.
Na sladko strup devati.

Marije človek ne pozná;
Otrok je mater zgubil,
Hudeba ga na verci jma, —
Kako bo tebe ljubil!

Svet Mihael, moj vojskovod,
Naj pride koj do mene."
Odborniki so šli na pot
Spolnit to naročenje.

(Konec sledi.)

Že skoraj ene duše ni,
Ki vago bi spolnila,
Zmotnjavec dobro zdaj stoji,
Možuje, da je sila.

Gospod tako odgovor dá:
„Z vojskami sem udaril,
Pa kaj je prida iz tegá? —
Svet bolj je otraparil.

Zdaj z novo kugo, — kolero
Bom žugal, strašil, tepel;
Pa malo bom opravil ž njo,
Ker človek je oslepel.

Ameriški koren bom dal
Smerdeti in pa gnjiti,
Pa človek rad bo glad prestal,
Da lé se z grehom siti.

Pijanost rada naredí
Tate, Škarjote, Kajne,
In mati je nečistosti,
Nje brat je postopanje.

Pijače, ki je Noeta
In Lota omamila,
Dalj časa terta plesnjiva
Ne bode nič rodila.

Ljudje pa bojo pili strup,
Žganje se temu pravi;
Ob manjem ino bolji kup
Ž človeka zver napravi.

Egipta kdaj nadlog deset
H posluhu ni prignalo,
Tako za dandanašnji svet
Je to še vse premalo.

Prišel bi jez do živega;
Pa vse bi zlo bolelo. —
Bo že li nespokornega
Gorje enkrat zadelo!

Saj Petrov rimski stol stoji
Nepremakljiva skala;
Zastonj pekel se va-nj grozi,
Ne krene ga iz stala.

Vodite duše lih tako
Kot vodil si Tobija,
Da jih kak Asmodej ne bo,
Pomogla bo Marija.

Človeka v kratkem bom učil,
Kaj more mati sveta,
Brezmadežno jo bo čestil,
Ker taka je spočeta.

Po ene bodem smert poslal;
Ker meni so nasproti,
Z britkostmi druge bom berzdal,
Krotil na svoji poti.